

הלווה למלוה על זה, ואין בזה משום ריבית⁽¹⁾].

ואף דאם עשאוה דמים מותר, בני חבורה לא ישתתפו כלל. דכיון דהם רגילים זה עם זה, יטלו זה מזה כל שעה ולא יזכרו לדקדק ולעשותה דמים. [תוספות, בבא מציעא עה].

והיינו טעמא דמתניתין, דמפסי על השלחן דוקא עם בני ביתו. משום דאינהו לא קפדי אהדדי. אבל אחרים, כיון דמקפידים זה על זה, אסורים לחלוק את המנות בגורל. משום דהוי כנוטלים במדה משקל ומנין. שהרי מקנה כל אחד חלק לחבירו, ותמורת זאת הוא פורע לו בחלק אחר.

ומקשינן: **אי הכי, אף בבניו ובני ביתו נמי ליחוש לאיסור מדה מנין ומשקל**⁽²⁾. ומאי שנא בין מקפידין זה על זה, לאין מקפידין? [שהרי איסור מדה ומשקל איכא אף בבני

דחיישינן שמא יכתוב, כדאיתא במתניתין. הלכך, לא יטלו זה מזה כלל⁽⁵⁾].

וכן חיישינן שיחזירו זה לזה ביום טוב. וכשם שאסור ללוות ביום טוב, כן אסור לפרוע בו את החוב⁽⁶⁾.

קמט-ב **ובדברי הלל, הרי הם עוברים אף משום איסור ריבית**. דהא אסר הלל ללוות ככר [אם לא עשאוה דמים], משום דחיישינן לשמא יקרו חטים. ואם יפרע לו ככר נמצא שפורעו יותר מכפי שווי ההלואה. ונמצא בא לידי איסור ריבית.

וכיון דמקפידים זה על זה, אם יתייקר הדבר שנטל, ויפרענו כפי שוויו בשעת הפירעון, יעבור על איסור ריבית.

[אבל כשאין מקפידין זה על זה, אף כשמשלמים יותר משווי ההלואה, מוחל

6. ואף בפירעון שלא בא מחמת הלואה כלל. שכן כתב הריב"ש [הובא במגן אברהם סימן שז סקט"ו] שאסור לפדות את הבן בשבת וביום טוב. דלא יהא אלא כפורע חובו, שאסור.

1. ואף הלל לא אסר אלא במקפידין. והא דפריך לעיל [קמח ב] "מתניתין דלא כהלל היא", היינו משום דמתניתין קמיתא איירי נמי במקפידין. דסתם שכנים שאינם חברים, מקפידים זה על זה. תוספות.

2. ורש"י הוסיף נמי דניחוש לריבית. [וצריך עיון מאי איסור ריבית שייך בגורל? ובאמת להלן גבי אחרים, פירש דאסור משום מדה מנין ומשקל, ולא הזכיר ריבית].

אגוזים", היינו משום דאין בזה משום קפידא. אלא מודיעו שכך וכך הוא צריך. אבל הכא מראה שמדקדק ומקפיד על המנין.

עוד כתבו שם, דאפשר דמותר אף בהכי. ואין אסור משום מנין אלא כשאומר לו: המתן עד שאשקול ואמדוד ואמנה את מנין האגוזים שאתה נוטל, כדי שאטול ממך אותו המנין בחזרה.

5. ואף דבריש פירקין תנן דמותר ליקח בלשון שאלה, והתם איירי אף בסתם בני אדם שמקפידין זה על זה [יעוין להלן קמט ב הערה 1], לא מיירי הכא אלא בבני חבורה שרגילים לשאול תדיר זה מזה. ואם נניחם להתרגל לכך יבואו לידי איסור. אבל שכנים שאינם רגילים כל כך זה בזה, אין לגזור בהם אף בלשון שאלה. תוספות.

משום שהכל משלו, נימא אף לגבי איסור קוביא דליתא בהו. משום דאינו עושה כן אלא להטעימן טעם קוביא בעלמא. ואמאי אסר בזה תנא דמתניתין?

ומשנינן: **אין הכי נמי**, דמותר להפיס עם בני ביתו, אף במנה גדולה כנגד קטנה. ומתניתין חיסורי מיהסרא. והכי קתני: **מפּים אדם עם בניו ובניו ביתו בשבת על השלחן, ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה מותר. מאי טעמא?** — כדרבי יהודה אמר רב, דלאו גורל אמיתי הוא. כיון שהכל משלו. ואין בזה, לא משום הלואת יום טוב ולא משום קוביא⁽³⁾.

ודוקא **עם בניו ובניו ביתו, אין** [מפיס]. אבל **עם אחרים לא** יפיס בשבת. ואף אם כל המנות שוות. **מאי טעמא?** — כדרב יהודה אמר שמואל. דכל שמקפידים זה על זה⁽⁴⁾, הרי הם עוברים בגורל על איסור מדה משקל ומנין⁽⁵⁾.

ועל **מנה גדולה כנגד מנה קטנה, אף בחול**, להפיס לאחרים שאינם בני ביתו אסור. **מאי טעמא?** — משום איסור משחק בקוביא. דגזל הוא. כיון שאין המפסיד גומר בלבו

אדם שאינן מקפידין. ולא קאמר שמואל "מקפידין", אלא לענין שלא ישתתפו בשום אופן, כמבואר בתוספות].

ומשנינן: **בבניו ובניו ביתו, היינו טעמא** דלא חיישינן לכל אלו, כדאמר רב יהודה אמר רב.

דאמר רב יהודה אמר רב: מותר להלוות משלו לבניו ובניו ביתו הסמוכים על שלחנו ברביית, כדי להטעימן טעם רבית. דכיון שהכל הוא משלו, ואף מה שיפרעוהו שייך לו, אין כאן רבית. ואינו עושה כן אלא כדי שידעו כמה קשים הם תשלומי רבית.

הלכך, אף איסור מדה מנין ומשקל ביום טוב ליכא בהו. משום שאין זו הלואה ופירעון. שהרי הכל הוא משלו והא דמקפיד לחלק ביניהם בשוה, אינו אלא כדי שלא יקנאו זה בזה.

ומקשינן: **אי הכי**, יהא מותר להפיס עם בני ביתו בשבת אף על **מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי**. דהא לקמן מפרשינן בטעמא דאיסורא, דהוא משום איסור משחק בקוביא. אבל למאי דאמרין דבבני ביתו הכל שרי,

3. למיסרך. אבל לקוביא לא חיישינן. ויעוין בכסף משנה שם.

4. [רש"י. וצריך עיון, הא נתבאר בתוספות דאף בלא מקפידין איכא לכל איסורים אלו. ומדברי הגמרא נמי מוכרח כן. דאי לאו הכי, מאי פריך לעיל, אי הכי בניו ובניו ביתו נמי? ומאי איצטריך לשנויי כדרב יהודה אמר רב].

5. והרמב"ם שם כתב דאסור להטיל גורל

3. וכתב הראב"ד, דלא קיימא לן הכי להלכתא. אלא אף בבני ביתו אסור משום קוביא. דהרי בבבא מציעא [עה א] מסיק, דלית הלכתא כרב יהודה. ואסור להלות לבני ביתו בריבית. ואף דלא הויא הלואה אמיתית, חיישינן שמא אתו למיסרך ולחטוא בריבית.

אולם הרמב"ם בפרק כג הלכה יז פסק כמסקנת הגמרא הכא.

וביאר הרמב"ם בדתתו, דדוקא לענין רבית שהיא אסורה מדאורייתא, חיישינן דלמא אתו

שהם בעלי מריבה, משום כן נתיר להטיל גורל אפילו על מנות דקדשי חול ביום טוב נמי, כדי שלא יריבו עליהן⁽⁷⁾. קא משמע לן דאין מטילין.

ואמר רבי יעקב בריה דבית יעקב: כל מי שהבירו נענש משמים על ידו, אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא.

והוינן בה: מנלן?

אילימא משום דכתיב בנבואת מיכיהו על אחאב מלך ישראל, "ראיתי את ה' יושב על כסאו, וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו. ויאמר ה', מי יפתח את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד, ויאמר זה בכה וזה אמר בכה — [שכל אחד מצבא השמים הציע לפתות באופן אחר את אחאב להלחם עם מלך ארם ברמות גלעד]. ויצא הרוח ויעמד לפני ה', ויאמר אני אפתנו, ויאמר אליו ה', במה. ויאמר, אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאי, ויאמר [ה'], תפתה וגם תוכל, צא ועשה כן".

ואמרין: מאי "רוח"?

ואמר רבי יוחנן: זה רוחו של נבות. שהרגו אחאב וירש כרמו.

להקנות באמת לזוכה, משום דאסמכתא היא. ואסמכתא לא קניא. שכל מה שהסכים לכך מתחלה, היה משום שסמך בלבו שיזכה בגורל במנה הגדולה. ולפיכך תלה עצמו בגורל ונסתכן להפסיד ולקבל מנה קטנה. ואילו היה יודע מתחלה שלא יזכה בגדולה לא היה מתרצה לכך.

שנינו במתניתין: מטילין חלשין [גורלות] על הקדשים ביום טוב. אבל לא על המנות.

והוינן בה: מאי אבל "לא על המנות"?

אמר רבי יעקב בריה דבית יעקב: הכי קאמר: מטילין גורל ביום טוב על מנות בשר הקדשים של אותו היום טוב. לפי שמצוה היא להזדרז באכילת קדשים וליטול מנה יפה וגדולה. [פירוש המשניות להרמב"ם]. אבל לא מטילין גורל על המנות של קדשי חול דמאתמול, ביום טוב. לפי שאפשר היה להם להפסיד מאתמול⁽⁶⁾.

ומקשינן: הא כיון שאינן קדשי יום טוב, פשיטא שאינם דוחים את איסור היום טוב.

ומשנינן: מהו דתימא, הואיל והכהנים הם בעלי מריבה, כדכתיב "ועמד כמריבי כהן", [שהמשיל הכתוב את עם ישראל לכהנים

משום שהוא כמיקח וממכר.

וצריך עיון, הא מבואר הכא דהוא משום איסור מדה משקל ומנין.

ויעוין רש"י, שכתב דיש לדחוק ולפרש אף בגמרא כטעם הרמב"ם.

6. והרמב"ם פרק ד מהלכות יום טוב הלכה כ' פירש, דקאי על מנות של בשר חולין. ונראה מדבריו דבבשר קדשים ליכא חילוק בין קדשים דיום טוב לבין קדשים דמאתמול. מגיד משנה

שם.

וכבר השיג עליו הראב"ד שם.

7. וצריך עיון לרמב"ם [הובא בהערה קודמת] דמוקי לה בבשר חולין, איך יפרש דברי הגמרא אלו.

ויש לומר, דלא קאי אכהנים. אלא קאמר דכל ישראל הם מריבים כמו כהנים. ואף בהו סלקא אדעתין דניחוש דלמא אתי לאינצויי. לחם משנה שם.

ומאי דכתיב "צא ועשה כן" — אמר רב: שאמר ה' לרוח נבות: צא ממחיצתי.

אלמא, כיון שנענש אחאב על ידי נבות, יצא נבות ממחיצת הקדוש ברוך הוא.

ודחינן: אי מהתם לא מוכח מידי. דדלמא התם היינו טעמא דנצטוה לצאת ממחיצת הקדוש ברוך הוא, משום דהציע לשים בפי נביאי אחאב דברי שקר. וכתוב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני".

אלא מהכא שמעינן להא דרבי יעקב. דכתיב בנבואת חבקוק על נבוכדנצר, "שבעת קלון מכבוד, שתה גם אתה והערל, תסור עליך כוס ימין ה', וקיקלון על כבודך". וקא מפרש ואזיל.

"שבעת קלון מכבוד" — זה נבוכדנצר. שהיה משקה את המלכים יין ומשכרם, ושוכב עם משכב זכור. וביום שרצה לשכב עם צדיקו נמשכה ערלתו ג' מאות אמה, כמובא בסמוך. והיינו "שבעת קלון".

[ופשטא דקרא, הכי קאמר: נהנית ושבעת מן הקלון הזה, יותר ממה שהיית נהנה מכבוד נצחון המלחמה].

"שתה גם אתה והערל" — זה צדיקיה מלך יהודה. שגם לו נאמר שישתה מכוס התרעלה, ויהיה ערל באוטם הלב ובלבול הדעת.

אלמא, כיון שנענש נבוכדנצר על ידו [מחמת שרצה לשכב עם], אף הוא נענש. וכדברי יעקב.

ודחינן: מהתם ליכא לאוכוחי מידי. חדא, משום דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב, ולא בצדיקה מישתעי. והכי קאמר: שתה גם אתה מכוס התרעלה, כמו שהיית מקלה אותם, והערל [התרעל, כלומר תמשך ערלתך] ותתגנה.

ועוד, לא מסתבר לאוקמיה לקרא בצדיקו. דהא צדיקה, צדיקא הוי. ומאי הוי ליה למיעבד ליה לנבוכדנצר שאנסו על משכב זכור⁽⁸⁾?

ואף מדרב יהודה שמעינן דהיה צדיקו צדיק. דאמר רב יהודה אמר רב: בשעה שבקש אותו רשע [נבוכדנצר] לעשות לאותו צדיק [לצדיקו] כך, נמשכה ערלתו של נבוכדנצר שלש מאות אמה. והיתה מחזרת על כל המסיבה [מקום שכל המלכים היו יושבין מסובין לפני נבוכדנצר] כולה.

ומסקינן: אלא מהכא ילפינן להא דרבי יעקב. דכתיב "גם ענוש לצדיק לא טוב". ואין משמעות "לא טוב", אלא "רע". מכאן שצדיק שנענש אדם על ידו איקרי "רע". וכתוב "כי לא א—ל חפץ רשע אתה, לא יגורך רע". צדיק אתה ה', ולא יגור במגורך רע. מכאן, שכל מי שנענש חבירו על ידו, ואיקרי משום כן "רע", אינו נכנס במחיצת הקדוש ברוך הוא.

שנינו במתניתין: ומטילין חלשין על הקדשים ביום טוב.

והוינן בה: מאי משמע דהאי "חלשים", לישנא דפורה [גורל] הוא?

הכרם לאחאב מדעתו, שהרי היה מלך ישראל [יעוין תוספות, סנהדרין כ ב]. שפת אמת.

8. שדוקא אם היה יכול למונעו מהחטא, הרי הוא נענש. דומיא דנבות, שהיה לו ליתן את

ומשינין: שמעינן לה מהא דכתיב
בנבוכדנצר, "איך נפלת משמים הילל בן
שחר, נגדעת לארץ חולש על גוים".

ואמר רבה בר רב הונא: הא דכתיב "חולש
על גוים", מלמד שהיה נבוכדנצר מטיל פור
על גדולי המלכות, לידע איזה מהם יהיה בן
יומו של משכב זכור לאותו היום. הרי
ד"חולש", לשון גורל הוא.

והא דכתיב התם, "כל מלכי גוים כולם,
שכבו בכבוד איש בביתו" — אמר רבי
יוחנן: שלאחר שמת נבוכדנצר, נחו כל
המלכים ממשכב זכור שנאנסו לו בימי
נבוכדנצר.

ואמר רבי יוחנן: כל ימיו של אותו רשע
[נבוכדנצר] לא נמצא שחוק בפי כל בריה.
שנאמר בנבואה שעל אחר מותו, "נחה
שקטה כל הארץ פצחו רנה". מכלל, דעד
השתא לא הוה רנה בעולם.

ואמר רב יצחק אמר רבי יוחנן: אסור
לעמוד בביתו של אותו רשע. שנאמר על
ביתו "ושעירים ירקדו שם". ואם יבואו שם
אנשים יסתלקו המזיקין. ונמצאו מבטלין
בכך את גזירת המקום⁽⁹⁾.

ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שביקש
אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך [לשכב
עם צדקיה משכב זכור], נמשכה ערלתו
שלש מאות אמה, והיתה מוחזרת על כל

המסיבה [מקום שהיו כל המלכים מסובין
לפניו] כולה. שנאמר "שבעת קלון מכבוד,
שתה גם אתה והערל". ו"ערל", בנימטריא
שלש מאות הוי.

ואמר רב יהודה אמר רב: בשעה שירד אותו
רשע לגיהנם, רעשו כל יורדי גיהנם. תהו
ואמר: שמא למשול עליהם הוא בא, או
ליחלות בגיהנם כמותם הוא בא?

שנאמר באותה נבואה, "גם אתה חולית
כמונו, אלינו נמשלת".

יצאתה בת קול ואמרה: "ממי נעמת, רדה
והשכבה את ערלים". שסבור היית להיות
בנועם יותר מן האחרים. ולא כן יהיה. אלא
רד ושכב בקבר עם שאר הרשעים ערלי הלב.

כתיב "איך שבת נוגש, שבתה מדהבה".

אמר רב יהודה אמר רב: בבבל מישתעי האי
קרא. והכי קאמר: שבתה אומה זו שאמרה
לכל: מדוד מעות ודינרי זהב והבא⁽¹⁰⁾.
ש"מדהבה" הוא נוטריקון של "מדוד
והבא".

ואיכא דאמרי: "מדהבה" — שאמרה לכל: קנ-א
מאד מאד הביא, בלא מדה.

ולאחר שירד נבוכדנצר ממלכותו, ושכן ז'
שנים בין בהמות וחיות ואכל עשב כמותם,
חזר שוב למלכותו. ואמר "ורבו יתירה

9. רש"י. ועוד יש לומר, דאסור לעמוד שם
שמא יזיקוהו השדים. מהרש"א.

10. שדרך מעות להנתן במנין. והם אינם
מבקשים במנין, לפי שמבקשים הרבה מעות,

וטורח גדול הוא למנותם. אלא לזקחים היו
בדרך מדה.

ומאן דאמר "הבא בלא מדה", קאמר
דמבקשים כל כך הרבה, שאפילו מדה אין להם.
מהרש"א.